

Novi pogled na funkcionalne stilove

(Josip Silić: *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb, 2006.)

Knjiga Josipa Silića *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* plod je, kako i sam kaže, njegova “dugogodišnja bavljenja teorijom hrvatskoga standardnog jezika i njegovih funkcionalnih stilova.” U razumijevanju jezika i odnosa koji u njemu vladaju prekretnica su upravo njegovi članci objavljeni u časopisu *Kolo* 1996. – 1998. godine. U ovoj ih knjizi on ponovno objavljuje i dopunjuje novim radovima koji proširuju spoznaje o funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnog jezika. Osim toga, nekoliko nam poglavlja daje i posve novi pogled na uobičajene gramatičke kategorije. Te nove postavke, osobito iščitane u kontekstu *Gramatike hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* Josipa Silića i Ive Pranjkovića (Školska knjiga, Zagreb, 2005.) koja ih primjenjuje u gramatičkome opisu, morat će se ubuduće uzimati u obzir u gramatičkim opisima.

Knjiga je podijeljena u četiri cjeline. U prvoj autor u četirima poglavljima (*Hrvatski jezik kao sustav i kao standard, Lingvističke i sociolingvističke zakonitosti, Hrvatski standardni jezik i hrvatska narječja, Polifunktionalnost hrvatskoga standardnog jezika*) govori o jeziku kao sustavu i o je-

ziku kao standardu, u drugoj se cjelini donose tekstovi o pojedinim funkcionalnim stilovima. Od svih funkcionalnih stilova autor najviše pozornosti poklanja znanstvenome funkcionalnom stilu (na primjeru se znanstvenoga funkcionalnog stila u četvrtoj cjelini objašnjava i odnos teksta i funkcionalnoga stila). Na početku svakoga poglavlja o pojedinome funkcionalnome stilu daje se pregled žanrova u kojima se taj stil ostvaruje, stil se određuje s obzirom na konkretnost/apstraktnost i subjektivnost/objektivnost te se donosi iscrpan popis njegovih značajka, upravo onih značajka koje ga čine posebnim funkcionalnim stilom, tj. značajka po kojima se razlikuje od ostalih funkcionalnih stilova.

Književnoumjetničkomu stilu posvećeno je više poglavlja u različitim cjelinama. U drugoj cjelini, tj. u cjelini u kojoj se prikazuju svi funkcionalni stilovi, o tome se stilu govori na jedan, a u trećoj cjelini, koja se cijela bavi tim stilom, na drugi način. Na to nas autor upozorava već u predgovoru, a potom i bilješkom uz naslov *Književnoumjetnički (beletristički) stil*: “Danas na književnoumjetnički (beletristički) stil gledamo drukčije nego što smo gledali kad smo ovaj tekst pisali. ... No tekst donosimo, djelomice izmijenjen, s jedne strane, zato jer se na jezik umjetničkoga djela još uvijek gleda kao na vid jezika standardnog jezika i, s druge strane, zato da pokažemo razvoj svoga gledanja na problem o kojemu je riječ”

(str. 97). Tako nam autor omogućuje da pratimo razvoj njegova razumijevanja statusa književnoumjetničkog stila, tj. odnosa toga stila prema standardu i prema sustavu. Dok u poglavlju u drugoj cjelini autor dopušta određen suodnos književnoumjetničkog stila i standarda (iako i tu već inzistira na tome da “Književnik (u biti) govori govorom koji je pod kontrolom jezika kao sustava.”), u poglavlju *Je li jezik književnoumjetničkoga djela problem jezika funkcionalnoga stila standardnog jezika?* on zaključuje: “Zato na taj jezik treba gledati kao na jezik *sui generis*. On nije odvojak standardnoga jezika kao njegov funkcionalni stil. Funkcionalni stil (standardnog jezika) sam po sebi nije jezik, a jezik književnoumjetničkoga djela jest. Njegove norme nisu norme jezika kao standarda, nego norme jezika kao sustava” (str.184). Jezik je dakle književnoga djela, kako Josip Silić piše već u predgovoru “...jezik potencije (kakav je jezik sustava), tj. ostvarljiv, a ne jezik realizacije potencije, tj. ostvaren (kakav je jezik standarda). Njegov je jezik *postajući jezik*, a ne *postojeći jezik*” (str. 11). Neovisnosti jezika književnoga djela posvećena je cijela treća cjelina. U njoj se na primjeru jezika Ivana Despota, Antuna Mihanovića i Slobodana Novaka dokazuje kako se standardni jezik u svojem razvoju može i mora služiti jezikom književnih djela – taj je jezik, potpuno slobodan, na usluzi standardnome jeziku.

Osobito nam se vrijednim dijelom nove knjige Josipa Silića čini četvrta cjelina koja je posvećena tekstu u kontekstu funkcionalne stilistike. U tom se poglavlju teoretske postavke primjenjuju na znanstveni funkcionalni stil te se u njemu govori u prvome redu o osobitostima strukturalno-semantičke organiziranosti znanstvenoga teksta. Već u prvoj rečenici te cjeline autor nas upozorava na ono na čemu će u cijelome daljnjem izlaganju inzistirati: na pažljivome razlikovanju gramatike i komunikacije.

Razlažući svoju tezu da nema ničega u složenoj rečenici čega nema u tekstu, autor donosi pregled sredstava kojima se surečenice povezuju u rečenice i rečenice povezuju u tekst, ističući da se surečenice (u rečenicu) i rečenice (u tekst) povezuju adekvatnim, ali ne i istovjetnim sredstvima. Tako se npr. do sredstava međutekstne veze često dolazi kombinacijom veznih sredstava nezavisnosloženih rečenica s veznim sredstvima zavisnosloženih rečenica (npr: *pa ako, pa kad, pa kako, a ako, a kad, a kako, ali ako, ali kad, ali kako* itd.). Kad se pak takva sredstva rabe unutar složene rečenice, ispred njih se stavlja točka sa zarezmom. (Mnogobrojne su u ovoj knjizi pravopisne napomene; to je međutim posve razumljivo jer riječ je o knjizi čiji je autor također autor jednoga od hrvatskih pravopisa). Na razini pak teksta *a ako* postaje *ako pak, a kad* posta-

je *kad pak, ali ako* postaje *no ako* ili *međutim ako* itd.

U poglavlju o gramatičkome redoslijedu rečeničnih komponenata, tj. o suodnosu gramatičkoga i komunikacijskoga reda riječi, Silić upozorava na jednu uobičajenu pogrešku: često se naime govori o redu riječi u rečenici, a rečenica se ne sastoji od riječi nego od sintaktičkih kategorija (subjekta, predikata, objekta i priložne oznake). Trebalo bi stoga govoriti o redu članova rečenice, a ne o redu riječi u rečenici. Autor upozorava da treba također voditi računa o razlici između rečenice kao gramatičke jedinice (koja je potencijalna, o kontekstu neovisna veličina i čiji red sastavnica podliježe zakonima gramatike) i rečenice kao komunikacijske jedinice (koja je aktualna, o kontekstu ovisna veličina i čiji red sastavnica podliježe zakonima komunikacije). U sljedećemu poglavlju autor supostavlja gramatički red riječi komunikacijskome redu riječi i obrnuto te pokazuje da je ono što se obično naziva obrnutim redom riječi stvar komunikacije, a ne gramatike (kao što je svaka stil-ska obilježnost stvar komunikacije). S obzirom na red sastavnica i odgovarajuću iskaznu intonaciju (s odgovarajućim iskaznim naglaskom) autor razlikuje neutralne, konfrontativne, kontrastne i reprizne iskaze (komunikacijske jedinice).

U posljednja dva poglavlja autor govori o rečenici i funkcionalnim sti-

lovima te o semantičkome inerpunkcijskom načelu i prozodiji rečenice. Već smo spomenuli da autor priličnu pozornost posvećuje interpunkcijskim načelima koja komentira u mnogim poglavljima. Tako se i posljednja rečenica u ovoj iznimno vrijednoj knjizi koja je mnoge probleme rasvijetlila, a na još više njih ukazala, odnosi upravo na interpunkciju: “Sve nam to govori da interpunkciju treba promatrati kao posljedicu, a ne kao uzrok. Tek kad je budemo tako shvatili, rečenica će nam biti integrirana u tekst kako to njemu (tj. njegovim zakonitostima) odgovara. Tek ćemo tada biti prirodni u svome govoru.”

Lana Hudeček